TE-palvelut
tjänster | services

Pohjois-Karjalan työ- ja elinkeinotoimisto

LAUSUNTO
KEHA/2534/2017

04.10.2017

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
00102 Eduskunta

Viite: HE 106/2017 vp

LAUSUNTO VALTION TALOUSARVIOESITYKSESTÄ VUODELLE 2018

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt Pohjois-Karjalan työ- ja elinkeinotoimistolta lausuntoa HE 106/2017 vp Valtion talousarvioesityksestä vuodelle 2018. Esitettyyn lausuntopyyntöön toteaa Pohjois-Karjalan työ- ja elinkeinotoimisto seuraavaa:

Yleisperusteet:
Budjettiesityksessä vuodelle 2018 on yleisperusteissa kuvattu hallitusohjelman mukaisia toimenpiteitä työllisyyden edistämiseksi. Aktiivimallin käyttöönotolla vastuutetaan TE-toimistojen asiakkaita aiempaa enemmän ottamaan vastuuta omasta tilanteestaan ja sen ratkaisemisesta. Aktiivimallin toimeenpanoon budjetissa esitetään työllisyysmäärärahoihin 25 milj. euron lisäystä. Varsinaiseen aktiivimallin toteutustapaan ei budjetin yleisperusteluissa oteta kantaa. STM:n aktiivimallin toteutus johtaa siihen, että ko. mallin piiriin kuuluvat asiakkaat tulevat vaatimaan TE-hallinnon eri toimenpiteitä nykyistä selvästi aktiivisemmin ja tämä tulee lisäämään painetta ko. palvelujen käyttöön. Tulee tarkkaan miettiä sitä, miten aktiivimallia toteutetaan siten, että TE-hallinnon asiakkaille on riittävästi toimenpiteitä käytettävissä. TE-hallinnon toimenpiteet ovat varsinkin pienemmillä työmarkkina-alueilla avoimien markkinoiden työpaikkoja merkittävämpi keino työmarkkinoille pääsyyn ja työmarkkinakelpoisuuden parantamiseen. Toisaalta työnhakijoiden aktivointiin liittyen tulee huomioida, ettei esim. työpaikkojen pakkohaun kautta synny työnhakijoiden tarvitsemia toimeentuloloukkuja eikä se johda ns. turhiin hakemuksiin, jotka tukehduttavat työnantajat. Tämä voi johtaa siihen, että merkittävä osa avoimista työpaikoista ei tule lainkaan julkihakuun ja työnhakijat hakevat yhä vähenevia avoimia työmahdollisuuksia. Mikäli esitetty lisämääräraha jaetaan eri alueille laskennallisesti alueiden koon perusteella, niin ko. määräraha ei tule riittämään ja näin eriarvoistaa alueita. Ko. määrärahan jaossa tulee huomioida alueiden erilaisuus ja todellinen aktiivimallin toteutukseen liittyvä määrärahatarve. Aktiivimallin avulla tavoitellaan työllisyyden lisäystä ja työttömyyden keston lyhentymistä. Tämän arvioidaan tuovan työttömyysturvan työttömyyden perusteella maksettaviin määrärahoihin 9,5 milj. euron säästön. Tämä edellyttää toisaalta aktiivimallin toimenpiteiden tuloksellisuutta sekä yleistä positiivista kehitystä työmarkkinoilla. Hallitusohjelman ja budjetin perusteiden esittämään työllisyysasteen nousuun tuskin tullaan pääsemään Pohjois-Karjalassa.
Työttömyysturvalla tapahtuvan yritystoiminnan aloittamisen ja lyhytkestoisen opiskelun tukemiseen ja käynnistämiseen esitetään työttömyysturvaan 13,5 milj. euron lisämäärärahaa. Ko. toimenpide mahdollistaa työttömien työnhakijoiden taloudellisesti riskittömän lyhytkestoisen kokeilun toimimisesta yrittäjänä ja lyhytkestoisen opiskelun. Ko. toimenpiteet ovat hyviä ja kannattavia ja madaltavat osaltaan kynnystä yrittäjyyteen ja opiskeluun.

Samassa yhteydessä esitetty mahdollisuus liikkuvuusavustuksen käytöstä osa-aikatyöhön ja yritysten rekrytointikoulutukseen menemisestä tulee lisäämään alueellista ja toimialakohtaista liikkuvuutta.
Nuorisotyöttömyyden helpottamiseen ja osaamistarpeisiin vastaamiseen lisätään budjettiesityksessä koulutuspaikkoja 1000 opiskeluvuodella ja siihen esitetään 9,4 milj. euroa lisää. Ohjaamotoiminnan vakinaistaminen turvataan erillisellä määrärahalla ja muutoinkin budjettiesityksessä tuodaan esille toimenpiteitä, joiden avulla nuorten palveluja, työmarkkinoille ja koulutukseen pääsyä pyritään helpottamaan ja tehostamaan. Nämä toimet ovat kannatettavia ja tärkeitä.
Koulutuksellisen tasa-arvon edistämiseen esitetään 25 milj. euroa lisää rahoitusta ja ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpanoon on budjetissa esitetty 15 milj. euron lisärahoitus. Koulutuksellisen tasa-arvon toteutuminen pienillä ja harvaan asutuilla alueilla, jossa on vähän koulutustarjontaa ja kouluttajia, saattaa johtaa siihen, että ko. tasa-arvon toteutuminen jäädä toteutumatta. Koulutusvaihtoehtojen hakeminen vaatii näissä tapauksissa koulutukseen hakeutuvilta hakua varsin kaukana kotiseudulta järjestettäviin koulutuksiin ja tämä vaatii heiltä heidän mahdollisuutensa ylittäviä ajallisia ja taloudellisia uhrauksia, mikä lisää epätasa-arvoa hakijoiden kesken. Miesten koulutusaktiivisuuden parantamiseksi tulee kehittää menetelmiä. Tällä hetkellä esim. Pohjois-Karjalassa työttömistä työnhakijoista on miehiä noin 60 %, mutta koulutukseen osallistuvista heidän osuutensa on vain noin 40 %. Vaarana on, että työmarkkinat jakautuvat entistä enemmän koulutettuihin ja työssä oleviin naisiin ja toisaalta kouluttamattomiin työttömiin miehiin. Koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista tulisi myös edistää koulutusjärjestelmiä ja koulutuksen tukimuotoja kehittämällä siten, että henkilö voi suorittaa koulutuksen valmiiksi sillä tukimuodolla, jolla hän on sen aloittanut, ettei tarvitse ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi TE-toimistoon saattaakseen opiskelunsa työttömyysetuudella loppuun, kun muut tukimahdollisuudet ovat päättyneet tai kun muut tukimuodot eivät mahdollista perheelliselle edes opiskelun aloittamista. Koulutustukien yhteensovittamiseen tulee kiinnittää huomiota niin, ettei nykyisen kaltaisia kesken opintojen tapahtuvia etuuden muutoksia ole tarpeen tehdä.
Työ- ja elinkeinoministeriön määrärahoja vähennetään budjettiesityksessä merkittävästi vuoden 2017 tasosta. Osa näistä esityksistä on perusteltuja. Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikan määrärahat vähenevät esityksessä 107,3 milj. euroa ja ovat 489,6 milj. euroa. Tästä julkisen työvoima- ja yrityspalvelujen määrärahaksi ehdotus on 327 milj. euroa, jossa vähennystä on kaikkiaan 96,7 milj. euroa. Ko. vähennykseen vaikuttaa toisen asteen ammatillisen koulutuksen reformiin liittyvä 59 milj. euron määrärahasiirto OKM:n pääluokkaan sekä nuorisotyöttömyyden vähentämiseen liittyvä 13,4 milj. euron siirto OKM:n ja STM:n pääluokkiin.
Työttömyysturvan kokonaismäärärahaksi esitetään 2,7 mrd. euroa vuodelle 2018, joka on 168 milj. euroa vähemmän kuin vuodelle 2017. Tätä perustellaan työttömyysasteen ennustetulla alenemisella ja aktiivimallin käyttöönotolla. Tämä edellyttää vakaata positiivista kehitystä työmarkkinoilla, jonka ennustettavuus tämän hetkisen globaalin kehityksen perusteella on varsin epävarmaa.

Hallinnonaloittaiset perusteet:

20 Ammatillinen koulutus:
Ammatillinen koulutus uudistuu vuoden 2018 alusta yhtenä hallituksen kärkihankkeena toisen asteen ammatillisen koulutuksen reformin mukaisesti. Koulutusreformissa on suunniteltu toteutettavaksi useita siihen liittyviä perusteltuja muutoksia. Reformin toimeenpanoon on budjettiesityksessä varattu 15 milj. euron määräraha.
Ko. reformissa uudistetaan koulutuksen sääntely, rahoitus, ohjaus ja rakenteet. Reformin tavoitteena on osaamisperustaisen ja asiakaslähtöisen kokonaisuuden luominen, jossa luodaan nykyistä kiinteämpi yhteistyö koulutusorganisaatioiden ja työelämän välille. Tässä muutoksessa tulee ehdottomasti turvata riittävä koulutushenkilöstö sekä oppilaitoksissa että

työpaikoilla toteuttamaan koulutusta. Itä- ja Pohjois-Suomessa valtaosa yrityksistä on pk-yrityksiä, joilla on hyvin rajalliset mahdollisuudet toimia kouluttajina työpaikoilla. Tämä vaatii erityisiä panostuksia ja vaatimuksia jatkossa koulutusorganisaatioille ja niiden toteuttamalle koulutukselle. Reformissa tehostetaan ja lisätään oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisia kuraattori- ja psykologipalveluja, millä ehkäistään koulupudokkuutta ja vaikutetaan jatkossa nuorisotyöttömyyteen ja nuorten syrjäytymiseen ehkäisevästi.
Säätely- ja ohjausjärjestelmää säädellään jatkossa esityksen mukaan yhdellä kouluttajan järjestämisluvalla, jonka kautta koulutuksen kohdentaminen helpottunee. Koulutukseen hakeutumisprosessit yms. on saatava toimiviksi, jotta koulutuksellinen ja alueellinen tasa-arvo toteutuisi. Ongelmalliseksi ainakin alkuvaiheessa muodostunee työpaikoilta saatava oppimispalaute ja sen hyödyntäminen. Koulutusorganisaatioiden digitaaliset järjestelmät eivät ole vielä tältäkään osin riittävässä kunnossa reformien tavoitteita ajatellen. Yhdeksi haasteeksi koulutusreformissa saattaa nousta eri koulutuksiin liittyvien harjoittelupaikkojen löytyminen riittävä läheltä hakijan kotiseutua. Pahimmillaan tämä puute voi merkitä hakijan koulutuksen keskeytymistä. Oman alueen ulkopuoliseen koulutukseen osallistumisen parantamiseksi ja helpottamiseksi tulee kehittää mahdollisuuksia toteuttaa koulutuksia verkossa.
Vuosi 2018 menee ko. reformin sisäänajoon ja sen tuloksia on käytännössä odotettavissa vasta seuraavina vuosina. Budjettiesityksessä ei ole tuotu esille riittävien määrärahojen muodossa ko. viiveestä aiheutuvia toiminnallisia ja määrärahallisia tarpeita huomioiden koulutusorganisaatioiden ja yritysten saumaton toiminta koulutuksen toteutuksessa.

32 Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala:
Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan toimenpiteiden ja määrärahojen perustana on budjettiesityksessä kasvupolitiikka, jota TE-hallinto toteuttaa eri toimenpiteissään ja palveluissaan kiinnittäen huomiota vaikuttavaan ja tulokselliseen toteuttamistapaan. Hallituksen tavoitteena on hallituskauden aikana työllisyysasteen nosto 72 %:in ja tämä merkitsee työllisten määrän kasvua 110 000 henkilöllä. Rakenteellinen työttömyys kohdentuu alueellisesti ja ammattialoittaisesti eri tavoin valtakunnan eri alueilla. Itä- ja Pohjois-Suomessa rakenteellinen työttömyys on varsin korkeaa ja poikkeaa merkittävästi valtakunnan keskiarvosta. Tämä rakennemuutos yhdessä väestön ikääntymisen kanssa on viime vuosina aiheuttanut jopa ennakoitua nopeampaa työllisen työvoiman määrällistä ja suhteellista vähenemistä ja näin ollen työllisyystavoitteen saavuttaminen on erittäin haasteellista. Hallituskauden puolivälissä ollaan ko. tavoitteista vielä varsin kaukana ja budjettiesitys vuodelle 2018 ei tue riittävässä määrin tämän tavoitteen toteutumista.
Työvoiman saatavuus- ja kohtaanto-ongelmaan vastataan lähinnä työvoiman osaamistason kohottamisella ja ylläpitämisellä koulutustarjonnan ja TE-hallinnon toimenpiteiden kautta. Kohtaanto-ongelmaan on kiinnitetty budjettiesityksessä huomiota mm. työmarkkinoiden tasa-arvon lisäämiseen tähtäävillä toimilla, joiden avulla lievennetään miesten ja naisten ammatteihin jakaantumista sekä alueellista ja ammatillista liikkuvuutta edistämällä. Nämä toimet ovat kannattavia, mutta monin osin riittämättömiä.
Budjettiesityksessä esitetään TE-toimistojen toimintamenoja leikattavaksi 10,555 milj. euroa vuoden 2017 tasosta ja loppusummaksi esitetään noin 162,576 milj. euroa. Esitetty 6 %:n vähennys tulee näkymään negatiivisesti TE-toimistojen toiminnassa, sillä ko. leikkaus ei mahdollista useimmissa TE-toimistoissa eläköitymisten seurauksena vapautuvien tehtävien täyttöä toiminnan kannalta riittävässä määrin ja tämä onkin kirjattu esityksessä 78 htv:n vähennyksenä. Käytännössä toimintamenojen leikkaus merkitsee vielä suurempaa vähennystä vakituisessa henkilöstössä. Myös TE-toimistojen palkkatukeen käytettävää ns. 51-momentin määrärahaa esitetään leikattavaksi 96,703 milj. eurolla ja vaikka osa tästä kompensoituu OKM:n ja STM:n menoluokkiin tehtävinä siirtoina niin tämä tulee vähentämään työllisyyden hoitoon liittyvää toimintaa siinä määrin, että vaikeammassa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden työttömyys tulee pitkittymään entisestään. Kun samassa yhteydessä budjettiesitykseen kirjatut TE-toimistojen tulostavoitteet vuodelle 2018

tulevat osittain kiristymään ja suurimmaksi osaksi säilyvät nykyisellä tasolla, tulee TE-toimistojen tuloksellinen toiminta monilla osa-alueilla vaikeutumaan.
Tulevaa maakuntaa varten tulee turvata riittävät määrärahavaraukset kasvupalvelujen ostoon "korvamerkityllä" määrärahalla. Jos näin ei menetellä, niin vaarana on, ettei jatkossa ko. palvelujen ostoon jää riittäviä resursseja maakuntien sote-palvelujen lakisääteisten menojen jälkeen. Kasvupalvelutehtäviä hoitavan henkilöstön riittävyys tehtävien hoitamiseksi tulee turvata korvamerkityllä määrärahalla. Mm. eri tehtäviin määräaikaisesti palkattavan henkilöstön rekrytointi ja vaihtuvuus tulevat jatkossakin sitomaan vakituista henkilöstöä mm. perehdytykseen ja tämä asettaa haasteita koko ajan vähenevän henkilöstön osalta. Myös palkkatukeen ja koulutukseen tulee jatkossa osoittaa riittävät taloudelliset resurssit, sillä yritysten rekrytointi- ja koulutustarpeiden arvioidaan jatkossa lisääntyvän nopeasti kasvavan eläköitymisen myötä.

Riitta Oikarinen
Työ- ja elinkeinotoimiston johtaja

Jarmo Vepsäläinen
Hallintoasiantuntija